THE PSYCHOTHERAPEUTIC COMMUNICATION, BETWEEN PERCEPTION AND EMPATHY

Doina Mihaela Popa
Senior Lecturer, PhD., „Gheorghe Asachi" University of Iaşi

Abstract:In the interdisciplinary field of communication, beyond the strictly psychological mechanism of the communication situation, as an inter-human phenomenon, can no longer be reduced to the behavioral scheme Stimulus → Response. The classical definition of communication, as human interaction through messages, is perceived as obsolete, both by the theoreticians of the school-process of communication and by those of the semiotic school, for which the importance of meaning moves from the transmitter to the interaction of the message with the receiver: the empathy is not only on communication-as-process, but on communication-generating-of-significance. In analytical treatment, the analyst/ analyzed interaction relies mainly on the method of free associations, therefore, on raw verbal material, as the unconscious manifests, according to Lacan's fundamental thesis, after which "the unconscious is structured as a language. From the more general perspective of communication within any complementary, psychotherapeutic relationship, the essence of this interpersonal communication technique is empathy, as a non-directive attitude of understanding the Other

Keywords: communication, message, psychotherapeutic interaction, empathy.

I. Aşa cum constată J.-Cl. Abric (Abric, 2002), fenomenul *comunicării interindividuale* a reţinut insuficient (cu rare excepţii: R. Ghiglione, *L'homme communicant*, Paris, Armand Colin, 1986, sau A. Mucchielli, *Psychologie de la communication*, Paris, PUF, 1995, trad. rom. *Arta de a comunica*, Iaşi, Polirom, 2005) atenţia cercetătorilor psihologiei sociale şi a psiholingviştilor; ca un paradox, semnalează autorul, chiar şi într-o lucrare relativ recentă, axată tocmai pe analiza *relaţiilor cu celălalt*, cum este cea a lui S. Moscovici - *Psychologie sociale des relations à autrui*- nu se rezervă nici un capitol abordării "*situaţiilor deschimb între doi indivizi aflaţi în comunicare directă",* în vreme ce sunt privilegiate subiecte cum ar fi comunicarea persuasivă, bazele atracţiei interindividuale, percepţia socială, sau relaţiile altruiste ori agresive, cărora le fuseseră consacrate numeroase alte lucrări. Prin urmare, afirmă Abric, elementele, chiar şi fragmentare, de răspuns la dilema facilitării comunicării între două persoane aflate în interacţiune trebuie căutate mai curînd în studiile terapeuţilor şi ale specialiştilor care practică interviul şi ancheta. Pentru autorul sus-citat, *a comunica*presupune dublul act – simultan şi cvasi-inseparabil - al *expresiei* şi *comprehensiunii;* această condiţie fundamentală a *acceptării simbolice* de către celălalt o depăşeşte cu mult pe cea a existenţei – strict tehnice - a *situaţiei de comunicare*, situaţie redusă, de către unii psihologi cognitivişti, la un simplu fenomen *perceptiv*: *"Comunicarea este, în primul rînd, o percepţie. Ea implică transmiterea, intenţionată sau nu, de informaţii destinate să lămurească sau să influenţeze un individ sau un grup de indivizi"* (Abric 2002, 35) în timp ce, dintr-o perspectivă opusă – cea a psihologiei sociale –, L.Quéré o defineşteca "*activitate colectivă de construire a unei perspective comune",* implicînd locutori *in praesentia* (Quéré 1991).

Sprijinindu-ne pe autoritatea autorilor consacraţi ai domeniului interdisciplinar al comunicării, chiar şi depăşind mecanismul strict psihologic al situaţei de comunicare, aceasta, ca fenomen interuman, nu se poate reduce – în niciunul din marile modele comunicaţionale – la schema behavioristă S→R; astfel, o definiţie generală a comunicării ca *interacţiune umană prin intermediul mesajelor* este resimţită ca desuetă atît de către

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)

teoreticienii *şcolii-proces* a comunicării (C. Shannon, W. Weaver, *Teoria matematică a comunicăriii* ş.a.), cît şi de cei ai *şcolii semiotice* (C.S. Peirce, *Semnificaţie şi acţiune,*F. de Saussure, *Curs de lingvistică generală* ş.a.), pentru care importanţa semnificaţiei glisează dinspre emiţător, înspre interacţiunea mesajului cu receptorul: accentul nu mai cade pe *comunicarea-ca-proces,* ci pe *comunicarea-generatoare-de-semnificaţie.*

O dată cu Saussure, ştiinţele limbajului abandonează ideea coincidenţei necesare dintre *semnul* lingvistic şi *obiectul* real căruia acesta i-ar corespunde, depăşind, astfel, ceea ce Umberto Eco – în *Tratatul de semiotică generală* - numeşte "*eroarea referenţialităţii";* deşi nu părăseşte total presupoziţia unei relaţii directe şi obiective cu realitatea, Saussure introduce ideea simbiozei semn ↔ concept, idee care va deturna destinul ştiinţelor limbajului şi comunicării şi căreia Peirce îi va adăuga cunoscuta relaţie de tip triunghiular, în care *semioza* este rezultatul interacţiunii dintre *semn, interpretant şi obiect,* indiferent de modelul propus, de epoca sau de direcţia dinspre care este abordat actul comunicaţional, oricare dintre tipologiile elaborate pînă în prezent, au luat, într-un fel sau altul, în calcul :

a) raportul de non-identitate dintre *emiţător* şi *receptor*şi/sau
b) presupoziţia că orice act de comunicare implică existenţa fizică a unui *mesaj,*

sensul interpretării structurii elementelor inerente acestui act mergînd întotdeauna către *multiplicarea*lor (ex.: triadă → hexadă) şi niciodată invers, către simplificare ; ulterior, Ogden şi Richards vor propune tot un model triunghiular al semnificaţiei: *referentul / referinţa /simbolul :* cel dintîi – *referentul* – corespunde *obiectului* din schema construită de Peirce, *referinţa* corespunde *interpretantului,* iar *simbolul, semnului.*, acesta din urmă deţinînd şi rolul (locul) principal.Considerăm, însă, ca excepţii de la cazul a) - şi constituind o tipologie aparte - următoarele situaţii *speciale* ale comunicării:

- comunicarea intrapersonală de tip digital(*conştient ↔ conştient,* ex.: dialogul interior);
- comunicarea intrapersonală de tip digital/analogic(*conştient → inconştient,* ex.: mecanismul *refulării*);
- comunicarea intrapersonală analogic/digital (*inconştient → conştient, ex.*: *simptomul, limbajul oniric, actele ratate*), în cadrul cărora raportul de alteritate E/R este anulat (în cazul 3. *mesajul* suferind perturbări masive, prin fenomenele de *deplasare, condensare, metonimie etc.),* tip de comunicare implicînd, în mod necesar, o interpretare (Freud 2000).

iar ca o excepţie de la cazul b), situaţia specială a empatiei, ca tip de comunicare interpersonală, în care acest raport de alteritate se păstrează, însă distanţa simbolică E - R este anulată simultan cu existenţa fizică a *mesajului* (verbal sau non verbal). De asemenea, în cazul acestui al doilea tip de comunicare, *interpersonală* directă, subliniem importanţa funcţiei catharctice a limbajului – funcţie care, de la Aristotel pînă la Freud, instituie, structurează şi menţine constantă coerenţa dintre *Onthos şi Logos.*

II. Alături de modelul comunicării *intrapersonale* (de tip *digital, conştient↔conştient,* reprezentat, în general, de *dialogul interior),* putem clasifica situaţia specială a comunicării *intrapersonale* de tip *digital/analogic, conştient → inconştient,* asimilată de S. Freud categoriei mecanismului de *refulare*; esenţa acestuia constă în faptul (aparent economic) de a îndepărta şi de a menţine la distanţă de conştient reprezentările neconvenabile, Freud constatînd accesul limitat sau interzis la anumiteamintiri le păstrează, totuşi, acestora, întreaga forţă, atunci cînd sunt regăsite: *"era vorba de lucruri pe care bolnavul voia să le uite şi pe care în mod intenţionat le menţinea, respingea, refula în afara gîndirii sale conştiente"*(Laplanche, J., Pontalis, J.-B. 1994, 351).

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)

Considerat, în general, de literatura psihanalitică, un proces intrapsihic universal, *unidirecţional,* aflat la originea constituirii inconştientului ca domeniu separat de restul psihismului, mecanismul *refulării* este asimilat de Freud, încă înainte de 1900 (anul apariţiei *Interpretării viselor/Die Traumdeutung*, în care Freud explică detaliat funcţionarea mecanismului prin care aparatul psihic aşează o barieră simbolică între conştient şi inconştient), unui *mecanism deapărare*; de altfel, el consideră că este avantajos să se revină la vechiul concept de apărare, cu precizarea că acestatrebuie să desemneze, în general, toate tehnicile la care apelează *eul* în situaţiile sale conflictuale.

N.Sillamy scoate în evidenţă rolul şi ponderea *lingvisticului* în "extrădarea" în exteriorul zonei conştiinţei a afectelor sau amitirilor percepute ca *insuportabile* sau *inacceptabile*: *"Ceea ce Eul refuză, este recunoaşterea acestor virtualităţi, realizarea lor verbală; într-adevăr, atîta timp cît emoţia dezagreabilă nu este exprimată în cuvinte,ea rămîne confuză şi surghiunită în inconştient"* (Sillamy 1991, 264).Obligativitatea codificării verbale a percepţiilor ca principală condiţie a păstrării/ reactualizării lor prin intermediul mecanismelor mnezice este – credem noi - o idee puţin sau deloc abordată în psiholingvistică, deşi stă - de peste o sută de ani – la temelia funcţionării metodei psihanalitice; în cadrul acestei metode, principiul interpretării – ca tehnică deductivă privilegiată – face din interacţiunea de tip psihanalitic o semiotică *sui generis*, în care *semnificatul* şi *semnificantul* corespund diadei *simptom / interpretare.* În termeni chomskieni, interpretarea reprezintă - graţie principiului *idoneităţii*[*] şi, totodată, al *metonimiei*- operaţia de aducere, la nivelul de *suprafaţă* al limbajului, a unui alt limbaj, cel *de profunzime,* adică acea intervenţie a analistului avînd ca scop scoaterea la suprafaţă a unui sens nou, dincolo de sensul manifest prezentat de un vis, un act ratat sau chiar o parte a *"discursului subiectului"* (Sillamy 1991, 264).

În *De anima*, Aristotel enunţa principiul *metonimiei* ca principiu integrator: "*Este, deci, necesar, sau ca sufletul să fie din părţi identice, sau ca el să nu aparţină vreunei părţi a întregului",* (Aristotel, 1996, 27), intuind, foarte clar, acea opoziţie căreia Freud avea să-i găsească, mult mai tîrziu, un nume - clivajul interior dintre "*anumite părţi ale sufletului:* "*Deoarece cunoaşterea aparţine sufletului, şi tot aşa senzaţia, opinia, şi apoi dorinţa, voinţa şi năzuinţele în genere (...) oare nu aparţin sufletului în întregul său toate acestea, şi cu tot întregul lui cugetăm, percepem şi ne mişcăm, apoi pe toate celelalte le facem ori le suferim,* ***sau cumva pe fiecare le facem cu anumite părţi ale sufletului ?*** *(s.n.) De exemplu, unii spun că el e divizibil şi că o parte cugetă, iar altă parte doreşte. Prin urmare, ce oare menţine la un loc sufletul, dacă e, din fire, divizibil?"* (Aristotel, 1996, 27).

Analizînd ulterior , în termenii lor proprii, dihotomia dintre "*partea care cugetă"* şi cea "*caredoreşte"*- teoreticienii Şcolii de la Palo Alto au insituit opoziţia: *limbaj digital / limbaj analogic*; înaintea lor, însă, ideea posibilităţii *interpretării* (a se citi: *a conferi o formă verbală*) viselor, lapsus-urilor, actelor ratate, creaţiei artistice ori simptomelor, implicînd faptul că acestea – ca ansamblu al formaţiunilor inconştientului - pot avea un sens diferitde sensul lor manifest, sensul latent, a constituit (şi continuă să rămînă) una dintre principalele aporturi freudiene la cunoaşterea fiinţei umane, cunoaştere imposibilă, utopică, în afara comunicării intra şi interpersonale. Statutul unei interpretăriechivalente cu o verbalizare a simptomului(implicînd dispariţia acestuia) nu este, însă, o descoperire a psihanalizei; aşa cum am văzut, Lévi-Strauss descrie în *şaman* un psihanalist *avant la lettre,* aureolat de un prestigiu conferit de public, posedînd uimitoare rudimente de psihologie socială, şi căruia actul eminamente verbalal vindecării îi revine în exclusivitate: în cadrul complexului şamanic,

[*]În lat.: *idoneus* = "potrivit, convenabil"; interpretările psihanalitice sunt propoziţii plauzibile, care înlocuiesc "adevărul" cu "convenabilul"

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)

bolnavul este elementul cel mai puţin important al sistemului : un vrăjitor îşi vindecă bolnavii pentru că a satisfăcut - prin prestigiul autorităţii sale - anumite exigenţe ale grupului. *"El legalizează boala* ***integrînd în limbajul comun, pe calea ocolită a mitului, fenomene al căror sens rămîne impenetrabil grupului, bolnavului şi magicianului****(s.n.)"* (Pontalis, J.-B. 1997, 28).

Posibilitatea *vs* imposibilitatea inserţiei individualului în social par să funcţioneze – atît în cadrul şamanismului, cît şi al psihanalizei - ca singure ipoteze plauzibile ale normalităţiivs patologieipsihice, Pontalis mergînd pînă la a denunţa relaţia psihanaliticădrept *iluzorie*: el afirmă că, dincolo de relaţia imaginară a analistului şi a analizatului, pactul adevărat s-ar încheia între analist şi comunitate.*"L-am numi nevrotic pe acela care nu se poate decide să-şi însuşească realmente regulile culturii în care trăieşte, care se vădeşte incapabil să-şi concilieze, printr-un artificiu oarecare,cuvîntulsingular cu discursulcomun (...) sau să se împace cu aceste compromisuri generalizate numite normal, dacă nu realitate. Cît despre cel care-i poate oferi bolnavului mijloacele de a formula într-un limbaj acceptabil, deja garantat, o suferinţă, o fantasmă, un destin pe care nu le înţelege şi la care este supus, l-am numi psihanalist".* (Pontalis, J.-B. 1997, 28). Asumîndu-şi rolul – fundamentat, ca şi în cazul şamanismului, pe *prestigiu* - de traducător dintr-un *limbaj* inaccesibil, într-unul la îndemînă, psihanalistul nu încearcă neapărat – susţine Pontalis - descompunerea "*mitului personal"* al pacientului în vederea recompunerii lui ca adevăr (sau ca echivalent *convenabil* al acestuia), ci "*resorbţia"* lui, cu scopul ajustării la *mitul social* supraordonat.

III. În cadrul curei analitice, interacţiunea *analist/analizat* (ca tehnică de comunicare aparţinînd unei tipologii aparte de interacţiune, cea psihoterapeutică)– alternînd, inegal, între un monolog predominant şi un dialog accidental - se sprijină, în principal, pe metoda *asociaţiilor libere*, aşadar, pe un material verbal *brut*, aşa cum se presupune că se manifestă inconştientul, conform tezei fundamentale a lui Jacques Lacan, după care *"inconştientul este structurat ca un limbaj"* (*Écrits*): "*Dacă el (*n.n. S.Freud) *ne-a învăţat să urmărim, în textul asociaţiilor libere, ramificaţia ascendentă a vreunei moşteniri simbolice, pentru a-i repera – în punctele în care formele verbale o întretaie - nodurile structurii, este evident, aşadar, că simptomul se resoarbe, în întregime, printr-o analiză a limbajului, el însuşi fiind structurat ca un limbaj, limbaj a cărui limbă trebuie salvată"* (Lacan 1966, 269).

Acest material heteroclit, neprelucrat, doar asemănător limbajului, dar nicicum identic acestuia, corespunzînd, în linii mari, *nivelului de profunzime* chomskyan, ori *limbajului analogic* paloaltist, trebuie supus, simultan, unei duble operaţii de

1) *transformare* în limbaj de suprafaţă (material al interpretării), pentru uzul propriu al analizatului: *limbaj analogic,* provizoriu şi de
2) *interpretare*propriu-zisă – *limbajul analogic,* presupus definitiv, finit, şi în care analizatul, secondat de analist, sfîrşeşte prin a se recunoaşte ca într-o oglindă, el care cu mult timp în urmă, intrînd pentru prima oară pe uşa cabinetului de psihoterapie, probabil că afirmase : "*pentru mine, viaţa nu are nici un sens*": *metafora* – pe care orice simptom o presupune - permite acum celuilat termen al comparaţiei să devină vizibil şi realului, *sensului*, să se (re)instaureze.

Tot acest *travaliu*[*](lat. *tripalium* = instrument de tortură medieval) mizează, în mod esenţial, pe o singură carte, de cele mai multe ori cîştigătoare - cea a *funcţiei catharctice a limbajului:"În timpul tratamentului nu au loc decît schimburi de cuvinte, ni se tot aminteşte. Dar sunt luate în considerare consecinţele? Căci limbajul este posibil să nu aibă decît o*

[*] Termenul *travaliu* este utilizat şi în obstetrică ; atât psihanaliza, cât şi maieutica socratică au în comun acest simbol. Marie Cardinal pune, astfel, drept *motto*romanului ei, *Cuvinte care eliberează. Romanul unei psihanalize,* aceste cuvinte: "*Doctorului care m-a ajutat să mă nasc" (*Bucureşti, Ed. Trei, 1995, p.5)

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)

funcţie magică.(...) Cum am putea concepe acţiunea limbajului asupra afectivităţii (...) altfel decît ca o operaţie magică? Ne limităm atunci să constatăm un paralelism între un fenomen de limbaj şi un fenomen trăit. Vom observa, de exemplu, că în urma apariţiei cutărui material în monologul pacientului, cutare simptom s-a redus. O asemenea corespondenţă nu va înceta să fie mistică decît dacă reuşim să arătăm raportul dintre operaţia de limbaj din analiză şi elaborarea sensului de către subiect în avatarurile istoriei sale, mitologiei sale, instituţiilor sale personale" (Pontalis, J.-B. 1997, 29).

De altfel, în cadrul aceleiaşi tipologii (a): analogic→digital, sau comunicare *intrapersonală de tip: inconştient→conştient)* putem include actul *creaţiei* – (şi care se va detaşa, ulterior, ca mod *sui generis* de comunicare, orientat – în sens invers faţă de cel de tip religios - dinspre un emiţător de regulă *individual, punctual*, către un receptor de regulă *colectiv şi inegaldistribuit* - şipentru care, în opinia lui Lorand Gaspar, funcţia catharctică, cea simbolică şi cea de comunicare coincid*:"Pentru mine a fost întotdeauna evident că trebuia să stabilesc o comunicare cu mine însumi mai întîi, că era problema mea, chinul meu, că alţii puteau doar să-mi dea impulsul, dar că eu eram cel care trebuia să mă limpezesc"*(Ledoux, M. 1992, 97).

Şcoala psihanalitică franceză – în principal J.Lacan – operează încă o recentrare în cîmpul lingvistica opoziţiei *conştient/inconştient;* dacă pentru Freud (ca şi pentru psihoterapia ericksoniană, de altfel), inconştientul este cu precădere, teritoriul limbajului non verbal, analogic,pentru Lacan, structurarea inconştientului *"ca un limbaj",* după modelul celui verbal, permite – odată cu acceptarea funcţionării polisemiei,ca principală caracteristică a limbajului – extinderea, practic nelimitată, a cîmpului de interpretare.Similitudinea dintre limbaj(cu prioritate cel poetic) şi structurile eterogene – aparent intangibile - cu care operează inconştientul ("limbajul" lui de suprafaţă: vise, acte ratate, metafore cotidiene etc.) se sprijină pe aceeaşi polisemie; prin actul interpretării, analistul nu face altceva decît să transgreseze sensul aparent; astfel, spusele pacientului nu au valoare numai prin sensul lor, care se articulează plecînd de la cuvintele organizate în fraze. Ceea ce-l captează pe psihanalist este secvenţa acustică în sine, lanţul semnificant care, în cadrul inconştientului*, "se poate decupa total diferit"* (Chemama 1995,149).

În *Fonction et champ de la parole et du langage (Écrits),*Jacques Lacan face, de altfel, un adevărat *inventar arheologic* al "teritoriilor" simbolice din care sensul("*adevărul"*- cum îl numeşte el), odată verbalizat,poate fi recuperat: el defineşte *inconştientul* acel " *capitol din istoria mea marcat de o pată albă sau ocupat de către o minciună: este capitolul cenzurat".* După Lacan,adevărul poate fi recuperat; cel mai adesea, el este înscris în "*monumente*": adică în corpul al cărui simptom are structura unui limbaj şi se descifrează asemeni unei *" inscripţii*", sau în ceeace el numeşte *"documente de arhivă":* amintirile din copilărie, cantitatea şi calitatea vocabularului pacientului, stilul său de viaţă, tradiţiile, legendele miturile familiare care, sub o înfăţişare înfrumuseţată, vehiculează prin istoria sa personală şi *"cărora exegeza le va restitui sensul".* În cadrul acestui demers, "*hieroglifele*" verbale sau corporale pe care analistul le dezgroapă, pentru a le descifra, din gestul, tăcerea, sau cuvintele analizatului, reprezintă - prin ele însele - cel mai preţios suport al interacţiunii generatoare de sens. Chiar dacă (aparent) nu comunică nimic -susţine Lacan - discursul reprezintă existenţa însăşi a comunicării; chiar dacă neagă evidenţa, el afirmă că vorba înseamnă adevăr; chiar dacă este hărăzit să înşele (după un pitoresc paradox al lui Talleyrand, "*limbajul i–a fost datomului pentru a-şi ascunde gîndurile*) el este edificat pe *"credinţa în mărturisire"* (Lacan 1966, 259).

Acelaşi mecanism aparţine, în egală măsură, *creaţiei*, definită ca "*exprimare a inexprimabilului*"; astfel, într-o convorbire cu pictorul Jean Bazaine (*Corps et création*), MichelLedoux – psihanalist şi, la rîndul său, pictor, îl întreabă pe cel dintîi dacă ceea ce exprimă, ceea ce creează, îl reprezintă, Jean Bazaine oferind acest răspuns neaşteptat*: "Da, pe*

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)

acela din mine pe care nu-l cunosc"; şi, precizîndu-şi ideea, adaugă*"Cred că e ceea ce voi numiţi inconştient"* (Ledoux 1992, 27).

Polisemia interpretării se sprijină, aşadar, indirect, pe cea a materialului oferit de limbajul analogic al analizatului, metaforacirculînd, în cadrul acestei diade speciale: *analizat / analizant*, în ambele sensuri: *centripet* (dinspre analist către analizat - cum este cazul hipnoterapiei ericksoniene)şi *centrifug* (dinspre analizat spre analist - interacţiune tipic psihanalitică). La celălalt pol se situează unilateralitatea interpretării, resimţită ca neproductivă şi receptată cu aceeaşi prudenţă ca şi interpretarea *prematură*- pe care Freud o numeşte *"sălbatică"*; de îndată ce un anume element oniric, de exemplu, poate fi supradeterminat, adică poate trimite la mai multe lanţuri asociative diferite, o interpretare care ar privilegia un sens şi numai unul ar fi cu totul problematică.*"Sigur că tocmai acesta este modelul cel mai firesc al interpretării* - afirmă R.Chemama*: asocierea unei semnificaţii la tot ceea ce apare ca formaţiune a inconştientului, sau ca simptom. Dar acest model spontan nu duce prea departe. În loc să constituie o deschidere, este mai degrabă un obstacol în calea discursului" (*Chemama, 1995,149).

Din perspectiva mai generală acomunicării în interiorul oricărei relaţii complementare, de tip psihoterapeutic, esenţa acestei tehnici de comunicare interpersonală este *empatia*, ca atitudine non-directivă de înţelegere a *Celuilalt*, traducînd prin aceasta ceea ce A. Mucchielli numeşte "*înţelegerea intelectuală a celor trăite de interlocutor"*, sprijinită pe, dar diferită de *simpatie* – definită ca mecanism de identificare cvasi-emoţională (Mucchielli 1995).

Concluzie Ce este, pînă la urmă, *psiho-analiza*, această tehnică de comunicare*sui generis?* O analiză/interpretare afragmentelor de discurs, o „traducere" a cuvintelor cheie rostite intermitent, în *asocieri libere*, de către emiţătorul-analizat şi receptate, după regula *atenţiei flotante*, cu aceeaşi aparentă intermitenţă, de către destinatarul-analist, analiză care deplasează accentul de pe semnificaţia termenilor izolaţi, pe aceea a corelaţiilor verbale – reiterarea acestora relevînd reiterarea aceloraşi comportamente, aceloraşi alegeri, aceloraşi erori, aceluiaşi Destin.

BIBLIOGRAPHY

Abric, J.-Cl., *Psihologia comunicării*, Iaşi, Ed. Polirom, 2002
Aristotel, *Despre suflet*, Oradea, Ed. Aion, 1996
Chemama, R., *Dictionnaire de la psychanalyse*, Paris, Larousse, 1995
Freud, S., *Opere vol. III, Psihanaliza inconştientului,* Bucureşti, Ed.Trei, 2000
Lacan, J., *Fonction et champ de la parole et du langage*, in *Écrits,* Paris, Seuil, 1966
Laplanche, J., Pontalis, J.-B. , *Vocabularul psihanalizei*, Bucureşti, Humanitas, 1994
Ledoux, M., *Corps et création,* Paris, Belles Lettres, 1992
Moscovici, S., *Psychologie sociale des relations à autrui*, Paris, Nathan Université, 1996
Mucchielli, A., *Psychologie de la communication*, Paris, PUF,1995
Pontalis, J.-B., *După Freud*, Bucureşti, Ed Trei,1997
Quéré, L., « D'un modèle épistémologique de la communication à un modèle praxéologique »in *Réseaux*, 46/1991
Sillamy, N., *Dictionnaire de la psychologie,* Pars, Larousse, 1991

BDD-A27918 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:57 UTC)